

Matrix Repensat: La Llibertat Mecànica

Enric Plaza
enric@iia.csic.es

“Benvinguts al desert del real.” Amb aquestes paraules, parafrasi un text del *philosophe* Jean Baudrillard, Morpheus explica a Neo Anderson que el món que ell coneix és una il·lusió informàtica i que la “realitat” és un planeta inhabitable controlat per màquines (és a dir, per IAs, per intel·ligències artificials autònomes). Segons han declarat les autors, els germans Wachowski, *Matrix* és una *intellectual action movie*, que jo sàpiga la primera en aquest gènere. De fet, hi ha una escena on Neo usa el llibre de Baudrillard *Simulacres i Simulacions* per dissimular uns disquets prohibits. Baudrillard va ser fins i tot invitat a fer un *cameo* a *Matrix*, cosa que va declinar – una llàstima, l’únic *cameo* d’aquest estil que recordo és Masrhall McLuhan a una pel·lícula de “comèdia intel·lectual” d’en Woody Allen.

Per tal com les qüestions relacionades amb la IA i el futur de la IA hi són molt presents a la pel·lícula, ens podem preguntar quines qüestions filosòfiques són realment centrals a *Matrix*. La resposta a aquesta pregunta és molt heterogènia, car molts autors han dit la seva a propòsit de la pel·lícula. En aquest sentit, els Wachowski han reeixit en fer una *intellectual action movie*: hi ha publicats sis llibres sobre les qüestions filosòfiques a *Matrix* (veure Marc 1).

Filosofia i religió dins *Matrix*

A primer cop d’ull sembla que el tema central de *Matrix* és la qüestió de saber si es pot distingir el real del somni, l’autèntic de la il·lusió, la vida de la simulació – és a dir una qüestió epistemològica. Tanmateix, *Matrix* és curulla d’al·lusions de tota mena: des de Alicia al País de les Meravelles (amb el conillet blanc i la píndola roja) fins a figures religioses (“the one” com a messies; o bé el “despertar” com el buda, el “despert”, també protagonitzat per Keanu Reeves). Preguntats els germans Wachowski sobre quines d’aquestes al·lusions eren volgudes i quines eren importants, els autors varen respondre “Totes”.

Ens trobem per tant amb una pel·lícula estratificada a propòsit en múltiples nivells, on la pròpia saturació de referències i al·lusions forma part de cor de la pel·lícula. A un primer nivell hi ha les referències associades als noms: Morpheus, Neo, Trinity (a més de l’Oracle, el Serafi, el Merovingi, Persèfone, Sió, Nabucodonosor). Morpheus, nom del déu dels somnis, és qui paradoxalment “desperta” Neo de la il·lusió col·lectiva que és *Matrix*: “Wake up, Neo” diu la pantalla en començar la pel·lícula. Quant a Neo, les seves referències més directes són a la gnosi cristiana i al budisme: és l’home que arriba a despertar, és a dir arriba a un nou coneixement i es desfà del somni, de la ignorància. En particular, Neo no és un profeta, ans més aviat un “Bodhisattva” o un “Éon Cristos” (Éon, Neo, The One), aquell qui accepta de retornar al món de les aparences per tal d’alliberar aquells encara presoners de llur ignorància (*Les dieux sont dans la Matrice*, Elie During [MMP]). Però els Wachowski també subverteixen la referència als Bodhisattva: al final de la primera pel·lícula, en lloc de prometre despertar els habitants de *Matrix* (una revelació), prometen “Un món sense regles ni controls, sense fronteres ni límits. Un món on tot sigui possible. El que en fem després, ho decidireu vosaltres” (una revolució).

Llibertat i mecanisme

Malgrat usar la cosmogonia “cristiana gnòstica” (l’escollit que mena a una salvació, a un alliberament final), la metafísica de *Matrix* és budista: la salvació no s’assoleix per les obres sinó pel coneixement, i no cal vèncer el mal sinó la ignorància. Fixem-nos a més que Neo és un “escollit” escèptic: ell no creu ser “the one” (i l’Oracle li ho confirma u no ho és) mentre que Morpheus creu qu ho és (perquè creu en el destí). Si el destí de Neo és ser l’escollit, vol dir que Neo no és lliure d’escollir? Hi ha llibertat dins *Matrix*? I a fora de *Matrix*? Com diu Neo, quan discuteix amb l’Arquitecte sobre els problemes sistèmics de *Matrix* per tenir-hi a dins humans, “Choice. The problem is choice”. El problema és escollir, o (dit en termes clàssics) la qüestió és el lliure arbitri.

Els germans Wachowski tornen a subvertir la figura messiànica de l’escollit a *Matrix Reloaded*, on es

descobreix que “the one” és de fet l’escollit per l’Arquitecte de *Matrix* per ser un dispositiu de control del propi sistema. Quan l’Arquitecte li ofereix l’elecció entre dues portes (salvar el món o salvar la seva estimada), a diferència que els altres cinc “escollits” anteriors, decideix no salvar la humanitat (una entitat abstracta) sinó obrir la porta esquerra i salvar Trinity (una persona concreta). Neo és lliure d’escollir la porta esquerra abans que la dreta? És lliure perquè es revolta contra les instruccions de l’Arquitecte que el convertirien en un mecanisme de control de *Matrix*? L’Arquitecte no ho creu així: abans que Neo faci la seva elecció l’Arquitecte observa el mecanisme neural subjacent a la ment de Neo: “Però els dos ja sabem el que faràs, oi? Ara mateix puc observar la reacció en cadena, els precursors químics que donen el senyal d’engagar una emoció específicament dissenyada per aclaparar la lògica i la raó”. Efectivament, Neo tria salvar Trinity – o potser no és “ell” qui tria, si la seva raó es veu arrabassada per les emocions?

La causalitat (alguns dirien el determinisme) del món físic podria veure’s qüestionat a *Matrix*, un món “virtual” per dir-ho periodísticament. Però no és així, la simulació de *Matrix* és gairebé perfecte i la pel·lícula no enganya mai: tot el que es diu que s’esdevindrà s’acompleix; l’Arquitecte diu a Neo que Trinity morirà i així és; l’Oracle li diu que si arriba a l’Origen podrà salvar la ciutat de Sió de la destrucció, i així s’esdevé al final de la trilogia. *Matrix* segueix la seva causalitat pròpia, i per tant és un món determinista. El Merovingi també li ho diu a Neo: “És la única veritat autèntica: la causalitat. Acció, reacció. Causa i efecte”. Morpheus el contradiu, i és estrany perquè ell creu en el destí: com si parles en nom de Neo afirma que “El principi de tot és l’elecció”. Per demostrar el seu argument, el Merovingi ha donat a una dona un pastís “enverinat” amb un codi que li crea una excitació incontrolable. “I aquesta és la natura de l’univers. Ens hi revoltam, ens esforcem en negar-ho, però és clar que és fingiment. És un engany. Dessota la nostra aparença equilibrada, el cert és que som totalment fora de control”.

Els germans Wachowski usen els dubtes de Neo per adreçar-se a l’espectador occidental mig. Amb les preguntes que fa Neo es mostra el concepte *naïf* occidental de llibertat mescla de cristianisme i cartesianisme. El model és el de “l’esperit dins la màquina” (vegeu *Ghost in the Machine* d’en Arthur Koestler, i *The Blank Slate; The Modern Denial of Human Nature*, d’en Steven Pinker). En aquest model hi ha un esperit que “pren decisions”, una ànima que posseeix lliure arbitri, que escull entre el bé i el mal; els cristians creuen en la recompensa celestial de les bones obres i els agnòstics no, però comparteixen aquest model. Naturalment, filòsofs i científics poden tenir models més complexos, però tots compartim el mateix rerafons conceptual. Aquest model és el que fa neguitejar la gent quan sent parlar d’Intel·ligència Artificial i, en general, quan s’explica la ment com a mecanisme (la ment i no només “el cervell” que pot veure’s coma a part d’una “màquina” diferent de l’“esperit”). El raonament considera que si la “ment” és un “mecanisme”, la “voluntat” és un procés “determinista” i per tant “no som lliures”. El mecanisme es basa en un principi de causalitat, per tant no hi ha un “jo” que pren les decisions que són l’efecte del procés causal. Si no som lliures no som responsables, i qualsevol model que plantegi aquestes qüestions es rep amb la por que això pugui tenir conseqüències funestes.

Així, Neo no entén, no accepta, el que diu el Merovingi; i l’espectador tampoc, especialment perquè s’identifica amb Neo i sent hostilitat envers el “dolent de la peli”. Tanmateix, el Merovingi li ho torna a explicar: “Causalitat. No hi ha escàpol. Som els seus esclaus eterns. La única esperança per nosaltres, la única pau, és entendre el per què ... El ‘Per què’ és l’única a font de poder. Sense ell, hi som impotents.” El missatge que Neo no entén és que la llibertat va unida a la veritat i a la seva comprensió, no a ser un “esperit dins la màquina”. El Merovingi ho il·lustra amb molt d’humor: “Tots som víctimes de la causalitat. He begut massa vi, i he d’anar a pixar. Causa i efecte.” Aquest mecanisme és socialment acceptable, la causalitat o determinisme mental encara no ho és.

Elecció i destí

L’altra dimensió de la pel·lícula que converteix la causalitat pura en determinisme és l’esquema messiànic que hem vist abans: el destí. Neo és l’escollit segons l’Oracle i, en un món determinista, l’Oracle no és un mite car el futur és calculable si es coneix perfectament el mecanisme de la causalitat, cosa que es dona pels casos de l’Arquitecte i l’Oracle, creadors de *Matrix*. Per bé que Neo no hi creu, Morpheus sí que creu en la “profecia” de l’Oracle, i la raó és que creu en el destí. Així Morpheus ocupa un rol diferent a Neo dins la pel·lícula: ell és el creient ver, el revolucionari pur i dedicat. La dedicació de Morpheus a la causa fa que la qüestió del lliure arbitri sigui per ell molt secundària. Quan Neo, Trinity i Morpheus surten d’entrevistar-se amb el Merovingi se senten decebuts; l’Oracle els havia enviat a aquell lloc per aconseguir el Manyà (Keymaker) i han fracassat. “Potser hem fet alguna cosa malament” diu Trinity. Morpheus, però, encara hi

creu: "No, el que s'ha esdevingut no podia esdevenir de cap altra manera". Era el destí; Morpheus encara creu en el destí de Neo, la profecia de l'Oracle i la victòria de l'home sobre la màquina. Però aquí rau el problema de Morpheus: la seva acció es basa en la creença no en el coneixement. *Matrix* és una pel·lícula on els "dolents" tenen les seves raons i fins i tot diuen sempre la veritat. El Merovingi els hi explica que han vingut a ell a cercar el Manyà simplement perquè algú els ha dit de fer-ho, sense entendre el perquè. *Matrix Reloaded* mostra un Morpheus aclaparat quan descobreix l'engany: "No ho entenc. Tot es va fer com calia. Quan l'"escollit" arriba a l'"origen", la guerra hauria d'acabar." Neo diu que acabarà en 24 hores perquè Sió serà destruïda per l'enemic. Morpheus: "Això és impossible. La profecia ens diu –" Neo: "Era un engany, Morpheus. La profecia era un engany. L'"escollit" no havia d'acabar res. Només era un altre sistema de control".

L'Oracle també li ho explica a Neo, per si ho vol entendre. En aquest diàleg el tema que preocupa a Neo és el fet que si l'Oracle ja coneix l'esdevenidor, també sap que "decidirà" fer Neo, i si és així com pot ser ell lliure? En començar la conversa l'Oracle convida Neo a seure al banc amb ella, però Neo diu que no, tot dubtant. Un instant després s'asseu i comenta "M'abellia asseure'm"; l'Oracle replica "Ho sé". Aleshores l'Oracle li ofereix caramels, i Neo diu "Ja ho sabies, si l'agafaré?"; l'Oracle: "No seria un bon oracle si no ho sabia."; Neo: "Però si ja ho sabies, com puc fer jo l'elecció?"; l'Oracle: "Perquè no has vingut aquí per escollir. Tu ja has escollit. Ets aquí per tal d'entendre perquè ho has fet." Neo accepta el caramel i l'Oracle li diu "Em pensava que ja te n'havies adonat, a hores d'ara". Doncs no, Neo troba difícil acceptar aquesta visió del que ell és.

La llibertat i la veritat

Matrix lliga la llibertat amb la recerca de la veritat. Quan Morpheus li ofereix a Neo la píndola roja aquest ha de triar entre tornar a la Matriu i la veritat: "Recorda, només puc oferir-te la veritat, res més..." La veritat doncs, no pas la felicitat. De fet, la felicitat (en el sentit més prosaic del benestar) és la tria de Cypher, el traïdor: prefereix ser algú important, com un actor (l'Agent Smith accepta: "D'acord, Mr. Reagan"). El fet de lligar la llibertat amb la recerca de la veritat fa *Matrix* més proper al budisme que al cristianisme. De fet, *Matrix* utilitza diversos elements filosòfics "orientals" comuns al budisme i al taoisme (com explica David Rabouin a *La voie du guerrier* i *Le Tao de la Matrice* [MMP]). L'aproximació occidental és la de l'esperit dins la màquina del cos que "tria" entre bé i mal, i l'estrictament cristiana hi afegeix a això la idea que un hom es "salva" per les obres (per preferir fer el bé abans, o més sovint, que no el mal). Aquesta visió és la que troba incompatible amb la lliure arbitri el concepte del mecanisme (causalitat) mental que fa eleccions, i amb la idea de "poder conèixer" l'esdevenidor abans no s'esdevingui, la idea que algú (excepte Déu?) conegui el destí.

En la visió budista aquestes qüestions es plantegen diferentment en lligar la llibertat amb la recerca de la veritat: el combat no és contra el mal ans contra la ignorància. En primer lloc, el budisme afirma que hom viu en el món de la causalitat, en segon lloc que existeixen els sofriments (el "mal" no com pecat ans com dolor), i com a conseqüència del fet que tots els sofriments són causats, demana a la gent que s'abstingui de causar mal (sofriment). No hi ha cap problema respecte que la ment sigui també un mecanisme causal, de fet s'afirma que el "ego" (el "jo" que pren "decisiones") és una il·lusió – en el sentit que no existeix, que la ment no és una "cosa substancial" (com una ànima) sinó que és el que s'anomena un "agregat" d'elements, i per tant sotmès a la llei de la causa i l'efecte. Adonar-se d'aquestes veritats és el que s'anomena canònicament *bodhi* o "despertar" (una metàfora respecte el somni que representa viure en la ignorància, presoner de les il·lusions que es denuncien). Hi ha aquí una segona qüestió que *Matrix* mostra: que saber una cosa no és acceptar-la totalment. Així, entendre intel·lectualment les "nobles veritats" del budisme no fa automàticament acceptar-les, de la mateixa manera que un alcohòlic que "entén" que hauria de deixar de beure, té que fer un llarg procés psicològic abans no deixa *realment* de beure. Des d'aquesta visió, la llibertat és simplement viure quan hom ha superat la ignorància, s'ha alliberat de les il·lusions, entre elles la del "jo", la il·lusió de l'esperit dins la màquina prenent decisions fora del món causal. Molta gent troba això desconhortant, fins i tot nihilista

Aquesta analogia del alcoholisme és força útil per aprofundir en el problema del "lliure arbitri". Molta gent va als AA (alcohòlics anònims) perquè han "decidit" deixar de veure, però de fet hi racauen; els d'AA diuen que "no ha tocat fons". Fins que un alcohòlic no fa un complex procés psicològic que li permet assolir allò que havia "decidit", aquella persona no "toca fons". Prendre una decisió és fàcil, el difícil és fer les coses

que es decideixen, i això implica tant o més el cos que la ment. Aquest aspecte es reflexa a *Matrix* amb la vessant més taoista representada per l'acció del cos en les arts marcials. Molts espectadors s'adonen que les escenes d'arts marcials són espectaculars, però no s'adonen que juguen a *Matrix* un rol molt diferent d'una pel·lícula de Jacky Chan. Des del punt de vista "oriental" la disciplina física és també una disciplina mental, car cos i ment no són diferents – un altre aspecte que l'Occident cristià i cartesià problematitza per la separació estricta entre "ment" ("esperit" situat fora del món causal) i "cos" ("màquina" dins un món causal).

Així, Neo és capaç (connectant el seu cervell amb un magatzem electrònic) de *carregar en memòria* certes habilitats com el ju-jitsu i el kung-fu. Però *Matrix* mostra que "entendre" el kung-fu no és el mateix que *saber* kung-fu, perquè només el *cos* en acció *sap* kung-fu. Així Neo intenta combatre amb Morpheus, però continuar *pensant* en lloc d'*actuar*. Morpheus li diu "A què esperes? Ets més ràpid que no això. No pensis que ho ets, adona't que ho ets ... Vinga. Deixa d'intentar pegar-me i pega'm". La primacia de la consciència és tan arrelada a Occident que es fa difícil d'explicar el que certes coses només es poden aprendre amb el cos, amb l'acció. Aquestes coses tendeixen a ser menysvalorades davant les "importantes" – un altre efecte de la separació radical que fem de la ment respecte del cos (en català, cos és sinònim de cadàver). Per nosaltres la ment "comanda" el cos com un general les seves tropes, mentre que la visió taoista dona primacia al cos (del qual la ment n'és una part). No és que la ment domini el cos, és que el cos i la ment actuen conjuntament, sigui en el kung-fu o en qualsevol altre activitat. L'èmfasi passa de la llibertat entesa com el "General Ment" que pren les decisions, i un "cos-maquinària" que les executa, al procés intern (psicològic i somàtic) que arriba a *fer* el que cal (p. ex. passar d'intentar deixar l'alcohol a deixar l'alcohol). Per aquesta raó el Serafi combat amb Neo quan es coneixen: "Hom només coneix aquell amb qui ha fet combat"; així pot observar si *fa les coses* o si només "intenta fer" les coses.

Control i poder

L'altra manera de veure la llibertat, diferent de l'esperit dins la màquina, és considerar-la com una propietat política: un hom és lliure en tant que ciutadà d'una república que defineix i garanteix certes llibertats cíviques (unes si i altres no, com veiem sovint). El problema aquí també l'explica l'Arquitecte: no és suficient en dir la veritat a la gent per tal que ells vulguin desfer-se de llurs il·lusions. Com va dir La Boetie, el problema de la llibertat és la servitud *voluntària*. L'Arquitecte ens diu que sap del cert que un 99.9% dels "ciutadans" de *Matrix* escollirien viure-hi abans que l'alternativa (Sió). De fet, Sió no és cap utopia anarquista: és una societat amb les seves regles i controls, és una societat en guerra (militaritzada); finalment i paradoxal, Sió també depèn de les màquines (com li explicar Hamann, el Conseller de Sió, a Neo). Cal saber també que el personatge d'un altre Conseller, West és un *cameo* d'en Cornel West, un filòsof radical afroamericà de la Universitat de Princeton i autor de *Prophecy Deliverance* i de *Race Matters*. Durant el rodatge West va tenir animades discussions amb els germans Wachowski sobre Schopenhauer, William James i qüestió de la tècnica. West ha dit que considera el seu rol dins *Matrix* com una desconstrucció subtil de les narracions de salvació (*salvation narratives*). Reconeixereu en West per la seva frase "Comprehension is not a requisite of cooperation".

Això ens porta a l'altre aspecte de la llibertat tractat a *Matrix*: la qüestió del *control*. Per una banda, com diu el Merovingi "nosaltres" estem fora de control: la consciència que creu tenir el control de la ment i el cos és víctima d'una il·lusió de control, que és la il·lusió del "jo" denunciada pel budisme, la il·lusió de l'esperit dins la màquina. Per l'altra banda, Neo es revolta contra el fet que *Matrix* ha dissenyat "the one" com un últim sistema de control, és a dir de l'opressió dels humans per les màquines. La primera pel·lícula segueix l'esquema messiànic-revolucionari on l'objectiu és directament la destrucció de l'enemic: tots els habitants de *Matrix* poden virtualment ser "agents del sistema", per això els poden matar impunement en escenes d'ultraviolència (on algun comentaristes hi han vist una apologia del terrorisme). La segona, *Matrix Reloaded*, complexifica la qüestió, tot mostrant la ingenuïtat de pensar la llibertat com la simple absència de control.

Neo acompanya el Conseller Hamann al subsòl de Sió on hi ha les màquines que suporten la vida humana tot creant un medi ambient habitable però artificial. El Conseller Hamann diu: "Gairebé ningú no baixa aquí, només s'hi baixa quan alguna cosa s'espatlla". Quan la cosa funciona, ens oblidem del mecanisme subjacent que manté l'estat que considerem "natural". Hamann: "M'agrada baixar aquí. M'agrada recordar que la ciutat sobreviu per aquestes màquines". Però Neo no considera que aquella relació dels humans amb les màquines li ensenyi res; la diferència, diu Neo, és que aquí *nosaltres tenim el poder*, tenim el control

sobre les màquines. És un pensament fortament ideològic, un pensament de guerra total: la classe proletària arrabassant la burgesia del control de la societat.

Neo ho diu clarament, tenir el control és tenir el poder de destruir l'altre. La conversa fa així: Hamann diu "De vegades penso en la gent connectada dins *Matrix* i, en mirar aquestes màquines, em fa l'efecte que, en certa manera, nosaltres hi som connectats". Neo: "Però nosaltres controlem aquestes màquines, elles no ens controlen", Hamann: "És clar, [...] però em pregunto ... què és el control?", i Neo contesta "Si voléssim podríem deturar-les totes". El Conseller Hamann somriu: "És clar ... Tu ho has dit! Això és el control, oi? Si voléssim, podríem fer-les miques. Per bé que, si ho fèiem, caldria pensar què s'esdevindria de la nostra llum, la nostra escalfor, el nostre aire". Però Neo no ho entén, li pregunta a Hamann un i altre cop què vol dir amb tot plegat, però el Conseller no té respostes senzilles.

Finalment, Neo abandona la ideologia del control i la guerra total a *Matrix Revolutions*. Quan arriba a l'Origen (la ciutat de les màquines) Trinity ha mort i, mentre la sosté en braços, s'entrevista amb el *Deus Ex Machina* i li ofereix la pau. De fet, arriba a un pacte: Neo proposa la pau a canvi que ell destruirà el virus informàtic que es multiplica sense aturador dins *Matrix* (l'Agent Smith). Neo ha arribat a l'Origen cec i amb la seva amant morta; una bena li cobreix els ulls, mostrant gràficament la pèrdua de les il·lusions de l'ego i del control. Tanmateix, el *Deus Ex Machina* continua la seva voluntat de controlar els humans. Neo ha vist que les màquines no han pogut aturar la infecció que és l'Agent Smith: "Aviat s'estendrà per aquesta ciutat com s'estén ara per tot *Matrix*. No podeu aturar-lo. Però jo puc". *Deus Ex Machina* exclama "No et necessitem! No necessitem res!"; no diu que puguin aturar-lo, cosa palesament falsa, és una declaració, més que una exclamació, que no volen tenir res a veure, ni res a deure, als humans. Malgrat tot, en necessiten l'un l'altre, depenen l'un l'altre: "Si és cert, jo m'he equivocat, i cal que em mateu ara mateix".

Així, al final de la trilogia, una nova aliança es forja entre humans i màquines, per bé que només una de coexistència pacífica i no una d'acceptació mútua i de cooperació. El conflicte per tant es tanca en fals, car Neo no acaba d'entendre que la manera de superar la ideologia de la guerra pel control és acceptar la dependència entre humans i màquines. Això comportaria acceptar que depenen de les màquines, mentre que la treva final simplement aconsegueix cessar les hostilitats (i permetre els humans escollir entre *Matrix* i Sió), però segueix perseguint la utopia d'una "ciutat lliure de màquines". L'Oracle i l'Arquitecte conversen respecte la nova situació, mostrant que l'Oracle és qui ha "manipulat" per canviar el status quo; l'Arquitecte és enfurismat: "Has jugat a un joc molt perillós", i l'Oracle afirma "El canvi sempre ho és". L'Arquitecte n'és escèptic: "Quant creus que perdurarà aquesta pau?, i l'Oracle respon "Tant com pugui".

Matrix Repensat

Matrix no és una al·legat taoista o budista, ni aquest article tampoc. Hi ha pensadors occidentals que han analitzat i denunciat els problemes del nostre ingenu model del que som (del que és la nostra ment). Des de La Mettrie en el seu assaig *L'Homme Machine* es reivindica un model fisicalista de l'home. Però la filosofia materialista occidental no ha aconseguit crear un nou model a la nostra societat. *Matrix* interpel·la a l'espectador actual i les qüestions irresoltes del món actual, com he intentat mostrar aquí, i molt sovint usa elements de la visió budista i taoista per desconstruir els nostres models.

Certament, *Matrix* és una pel·lícula i no un tractat filosòfic, i no pot per tant aportar solucions i argumentar-les. Tampoc aquest article pot fer això, però no vull deixar d'esmentar el llibre de Steven Pinker sobre el rebuig contemporani al concepte mateix que existeix una "natura humana". Al llibre "Tabula Rasa" (*The Blank Slate*) usa tres imatges per mostrar aquest rebuig: 1) la creença que tot és social i res no és "innat", i per tant que la nostra natura és totalment mal·leable i som una Tabula Rasa; 2) la creença en el Noble Salvatge, que nega qualsevol font innata, i per tant natural, als aspectes negatius de la nostra natura (com l'agressivitat); i 3) el model de l'Esperit dins la Màquina, del qual em parlat aquí a bastament. Pinker es concentra més en el rebuig que reben certes idees biològiques (especialment de la biologia evolucionista del comportament), mentre que aquest article s'ocupava dels problemes resultants del rebuig a la visió causal, o mecànica, de la ment. En el llibre, després d'explicar els fets que demostren que no tots naixem iguals, biològicament parlant, proposa recuperar la noció de *destí*, tot donant-li un sentit actualitzat. Donat que tots naixem amb unes habilitats (i no d'altres –ningú no és perfecte), el que cal és conèixer-les i acceptar-les: si algú té grans habilitats musicals, certament (i com deien les àvies) "aquest nen és destinat a la música". Per tant, el *destí* i no la mal·leabilitat absoluta, la varietat i no la uniformitat procedent del buidat de la natura. Naturalment, les habilitats innates no són res sense l'acció quotidiana, però ja hem vist abans que l'important

no és tenir el potencial o la intenció de fer les coses, sinó fer-les.

MARC 1

[ETM] Karen Haber (Ed.), (2003) *Exploring The Matrix: Visions of the Cyber Present*

[M&P] William Irwin (Ed.), (2002) *The Matrix and Philosophy: Welcome to the Desert of the Real*

[EOTM] Peter B. Lloyd, (2003) *Exegesis of the Matrix*

[TRP] Glenn Yeffeth (Ed.) (2003) *Taking the Red Pill: Science, Philosophy and Religion in The Matrix*

[MMP] Alain Badiou (Ed.) (2003) *Matrix: Machine Philosophique*